

היחס למקדש מעט

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת פקודי

בראשית ושמות – דרך ארץ והתורה ♦ מתוך הסגולה קיבלנו את התורה ♦ המשכן והמקדש – הופעת שכינה ממשית ♦ בית שני – ניקוי מהגשמה ♦ תפקיד הגלות להעלות ניצוצות ♦ קדושת בתי הכנסת ובתי המדרש ♦ שינה בבית המדרש ♦ כוח התפילה בזכות מסירות נפש ♦ בין התורה לתפילה ♦ מבט של גדלות על הטוב האלוקי בדורנו

היחס בין בראשית ושמות – הדרך ארץ והתורה

סיימנו את ספר שמות, הספר השני בחמישה חומשי תורה.

בפרשת בראשית נאמר חמש פעמים 'אור'. כל ספר אור חדש. ספר בראשית - ספר האבות, ספר הבריאה. דרך ארץ קדמה לתורה. האבות לימדו אותנו איך להתנהג. אברהם אבינו בעל מידת החסד. הוא מרחם על הבריות. מלמד זכות על אנשי סדום. "אֶהְבֶּתְּ צֶדֶק וְתִשְׁנֵא רָשָׁע" (תהילים מה, ח), דרשו חכמים: 'אהבת לצדק את בריותי ותשנא להרשיעם' (בראשית רבה). היה אפשר לפרש את הפסוק שאברהם אוהב את הצדק מאוד ולכן שונא את הרשעים שהם לא אנשי צדק. באים חכמים ודורשים 'אהבת צדק' - אהבת לצדק את בריותי ותשנא להרשיעם. אברהם אבינו מחפש זכויות אצל אנשי סדום שהם: "רְעִים וְחֹטְאִים לַה' מֵאֲדָם", אולי יש חמישים צדיקים, אולי ארבעים, אולי עשרה. מה יש ללמד זכות על רשעים? יותר טוב שלא יהיו בעולם! כשיש רשעים בעולם, כל העולם סובל. אבל אברהם אבינו לא לימד זכות על הרשע, אלא על האנשים שאולי יש בהם קצת טוב אולי יש להם קצת זכויות. ללמד זכות על אנשים, פירושו של דבר, לחפש את הטוב שבהם. לא להגיד שהרע שבהם הוא טוב חלילה, אלא לחפש אולי הם לא רק רעים,

אולי יש בהם צד טוב, צדיקות מסוימת. מכאן אנחנו לומדים איך מלמדים זכות על הבריות. לא להכיל את הרשע ח"ו. הרשע הוא איום ונורא, צריכים לסלק את כל הרשע מהעולם. אבל לגבי האנשים יכול להיות שיש בהם גם זכויות, גם צד טוב. אולי הטוב הזה בכל זאת מצדיק להשאיר אותם קיימים, להפוך אותם בחזרה לטובים ולא לפגוע בהם. כך אברהם אבינו וכך יצחק ויעקב.

'דרך ארץ קדמה לתורה'. אם אין דרך ארץ התורה מסוכנת. התורה היא סם, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המוות. אדם יכול ללמוד תורה ונעשית לו סם המוות, חס ושלום, כשאין יראת שמיים, כשאין מידות טובות. התורה היא עוצמה, כוח אדיר, אפשר להשתמש בה לטובה, וצריך להשתמש בה לטובה, אבל חלילה וחס אם אין לאדם מידות מתקונות אז כל לימוד התורה מגביר את המידות הרעות שלו, ויש לו כוח גדול של קלקול. לכן ספר בראשית, ספר היסוד, הוא ספר המידות, ספר האבות.

על יסוד זה אנחנו באים לספר הבא שעניינו הופעת התורה. בראש ובראשונה, כמובן יציאת מצרים היא יסוד האמונה. הקב"ה בחר בנו לעם. הכוזרי מדגיש שלא אנחנו בחרנו בקדוש ברוך הוא, אלא הקדוש ברוך הוא בחר בנו! זוהי בחירה אלוקית וכיוון שהבחירה היא אלוקית היא בחירה מוחלטת. אנחנו עם סגולה. הקב"ה טבע בנו טבע אלוקי שאנחנו מחוברים לקב"ה. אנחנו קשורים אליו באופן מוחלט ואבסלוטי. עם ישראל מאז שהיה לעם ממשיך את הדרך הזו עד היום ועד בכלל. בעמים אחרים יש יחידים, אולי הרבה יחידים שהם אנשי סגולה, אבל בעם ישראל, האומה כאומה נאמנה באופן מוחלט לריבונו של עולם בכל הדורות. עם ישראל הוא היחידי שנושא את שם ה' בעולם, והוא תמיד נושא את שם ה' בעולם. לפי ההתנהגות של ישראל, כך מופיע כבוד ה'. ותמיד עם ישראל מופיעים את כבוד ה', לפעמים יותר, ולפעמים עוד יותר. וזה התפקיד של עם ישראל, לשאת בגדול את כבודו של ריבונו של עולם.

מתוך הסגולה זכינו לתורה ולהשראת השכינה

מתוך הטבע הסגולתי הזה שהקב"ה טבע בנו ביציאת מצרים, ועוד מקודם באבות, הקב"ה בא ומוציא אותנו מארץ מצרים. מגלה את הבחירה מן הכוח אל הפועל. אנחנו משועבדים בתוך מצרים והנה ריבונו של עולם מתגלה למשה רבינו, מתגלה לעם ישראל, ובכוח מוציא את ישראל ממצרים להיות לו לעם סגולה. טובע בנו את הטבע האלוקי ומתוך כך נותן לנו את התורה, ואנחנו מתעלים למדרגה עליונה שיש לנו תורת ה' ודבר

ה'. ודבר ה' זה "אנוכי ה' אלוקיך" - אנא נפשי כתבית יהבית - אני את הנפש שלי כתבתי נתתי. התורה זו הופעה אלוקית, ריבוננו של עולם, החכמה האלוקית, ההדרכה והסדר האלוקי שהיא המקור של העולם. הקב"ה הסתכל בתורה, וברא את העולם. הקב"ה מופיע ומתגלה לעינינו ולעיני כל ישראל, וכל ישראל רואים ושומעים את הקולות ושומעים את עשרת הדיברות. וכמו שהלוחות חרוטות והכתב האלוקי חרוט על הלוחות, כך הקב"ה חרט בתוכנו את הטבע האלוקי הזה, את התורה. עם ישראל עניינו הוא מציאות של תורה, ישראל ואורייתא חדא.

השלב הבא הוא השראת השכינה לא בהופעה חד פעמית אלוקית במעמד הר סיני, בניסים ונפלאות שהקב"ה הופיע לעינינו במצרים, ובקריעת ים סוף, ובמתן תורה, אלא קביעות: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם". המקדש מבטא שהקב"ה שוכן בתוך עם ישראל, כמו שדקדקו שלא כתוב 'ושכנתי בתוכו' אלא 'ושכנתי בתוכם' בתוך ישראל.

המשכן והמקדש – הופעת שכינה ממשית

הפרשיות האחרונות עוסקות בבניין המשכן. בתחילה התורה מרבה לפרש ולפרט אלו כלים צריכים לעשות, ואיך בונים את המשכן, אחר כך בונים בפועל, מביאים את המשכן, ומקימים אותו. עם ישראל עולה ממדרגה למדרגה, מתכונן לקראת השראת השכינה, והתורה מסיימת: "וְלֹא יֵלֶךְ מֹשֶׁה לְבֹא אֶל אֱהֱל מוֹעֵד כִּי שָׁכֵן עָלָיו הָעֲנַן וְיַכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (שמות מ, לה). זו לא רק הופעה של שכינה מופשטת שאנחנו לא מרגישים בחושים שלנו את המציאות האלוקית, אלא ממש בפועל כאילו ענן ממלא את המשכן, ומשה לא יכול להיכנס אל המשכן. המשכן הוא הופעה אלוקית עליונה שמופיעה בענן, וכל ישראל רואים את השכינה שורה. היו ליצנים בישראל שלא האמינו, שחשבו - איך יכול להיות שתשרה שכינה במעשה בשר ודם ילוד אישה - והנה רואים שמשה רבינו וישראל זוכים, והשכינה שורה במשכן. שכינה שורה במקום עראי והולכת איתנו בדרך עד בואנו לארץ ישראל, וגם אחר כך שורה במשכן עד בניין בית המקדש.

בבניין המקדש הקב"ה מעלה אותנו לעוד מדרגה עליונה של מקום גבוה, עליון, מיוחד, המקום אשר יבחר ה', כמובא בספר דברים כמה פעמים. יש מקום שהקב"ה בחר והוא המקום המתאים להשראת השכינה. קראנו בהפטרה, כששלמה המלך מסיים לבנות את בית המקדש, ראו גם בבית המקדש את הופעת השכינה בפועל, "וַיְהִי בַצֵּאת הַכֹּהֲנִים מִן

הַקֹּדֶשׁ וְהַעֲנֵן מְלֵא אֶת בֵּית ה' וְלֹא יִכְלוּ הַכֹּהֲנִים לְעֹמֵד לְשֵׁרֵת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי מְלֵא כְבוֹד ה' אֶת בֵּית ה'" (מלכים א, ח י-יא). רואים שהשכינה שורה בישראל, זה השיא של העלייה.

בזוהר כתוב שחמישה עשר דורות היו עד ימי שלמה וחמישה עשר דורות משלמה עד החורבן, כמו בחודש שהלבנה מתמלאת עד אמצע החודש בחמישה עשר בו, ואז מתחיל הצמצום. בית המקדש רומם אותנו למדרגה מאוד עליונה, אבל אנחנו בדרך, עדיין לא סיימנו את העליות שאנחנו צריכים לעלות. הייתה לעם ישראל התמודדות עם השפעות הגויים מסביב, עד שהשפעתם כל כך גדלה והבית הראשון נחרב.

בית שני – ניקוי מהגשמה

הבית השני נבנה אבל לא היה במדרגה של הבית הראשון. חמישה דברים חסרו בבית השני: לא הייתה בו שכינה, לא היה ארון, לא כרובים, לא אורים ותומים. היה חסר העיקר. אף על פי כן, ימי בית שני היו ימים מרוממים מאוד. מהלך חדש של בנייה של עם ישראל. מופיעה ומתרחבת התורה שבעל פה. יכול להיות שמבחינה מסוימת זה היה 'בדיעבד - לכתחילה'. הדורות הראשונים היו מאוד מגושמים ועבדו אלילים. בתחילת בנין בית שני הרגו את יצרא דעבודה זרה. עבודה זרה זה יצר ההגשמה, מחפשים משהו מגושם שמאמינים בו ופונים אליו, כביכול מגשימים את הגדולה האלוקית. אולי בגלל זה לא היה ארון שלא יחשבו שהארון והלוחות הם האלוקים וידבקו בהם, והרי ריבונו של עולם הוא גבוה מעל גבוה בלתי מושג. הארון והלוחות הם רק דרך להתגלות השכינה. הקב"ה ציווה אותנו שדרך בית המקדש והארון יפנו אליו, ולא אל הארון או אל הלוחות חלילה. זאת אומרת, עבודת ה' בבית שני הייתה יותר מופשטת אבל זו לא הייתה עבודה שלמה. עבודה שלמה היא שיהיה בבית המקדש ארון, ויודעים שריבונו של עולם שהוא גבוה מעל גבוה, הוא הוא שממלא ומופיע את הקדושה בבית המקדש.

תפקיד הגלות להעלות ניצוצות

נחרב בית שני ואנחנו מתכוננים לקראת הבית השלישי. אנחנו בתהליך היסטורי אלוקי של הופעת ריבונו של עולם בכל השלמות. לכאורה ימי הגלות נראים לנו ימים של חושך, של לילה, ימים מצמצמים מבחינה מסוימת. אך מבחינה אחרת יש לגלות תפקיד. עם ישראל מתפזר בעולם, הוא לא יכול להופיע בכל שלמותו, אבל האומות נפגשים עם עם ישראל, מקבלים את ההשפעה ממנו, ועם ישראל מרומם את העולם. לא גלו ישראל

אלא בשביל להביא גרים לישראל, לחבר את הנשמות המתאימות לעם ישראל. כמו מגנט, למשוך בחזרה את כל הקדושה שמפוזרת בכל העולם. זה תפקיד קשה מאוד, להסתובב בכל המקומות הפחות קדושים בטומאת ארץ העמים, וללקט משם את הניצוצות של הקדושה המפוזרים שם. התפקיד של ליקוט הניצוצות הולך ונגמר, ומגיע הזמן שעם ישראל חוזר לארץ ישראל, ומתרומם כאן בתוכו למדרגה העליונה, ומכאן מאיר לעולם כולו. עניינו של הבית העתידי, שאנחנו מחכים לו מאוד, שהוא יהיה "בְּרֵאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְּבְעוֹת וְנָהְרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם... וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל ה' אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכֶה בְּאַרְחֻתָיו" (ישעיהו ב, ב-ג). כל העמים מצפים להשפעה של עם ישראל עליהם, ורוצים להיות דבוקים בעם ישראל. עם ישראל מתעלה למדרגה כזו שהוא נעשה אור לגויים.

אנחנו מצפים לבניין בית המקדש ורוצים מאוד לבנות את בית המקדש אבל צריכים להבין מה אנחנו צריכים לעשות מבחינתנו. כמובן אפשר שהקב"ה בונה את בית המקדש והוא מרים אותנו אליו, ויכול להיות מצב אחר שאנחנו מתעלים ומתקדמים ומתוך כך מופיעה השכינה בתוכנו. אנחנו מבקשים מהקב"ה שיקדים ויסייע בידינו, ומצידנו אנחנו צריכים להתקרב ולהתכונן, ולעשות את כל המעשים המביאים את השראת השכינה.

קדושת בתי הכנסת ובתי המדרש

חז"ל אמרו לנו שבת כנסיות ובתי מדרשות הם גדר של בית מקדש מעט, ועל ידם אנחנו יכולים באיזשהו אופן להתקרב לרעיון הזה של בית המקדש. "וְאֶהְיֶה לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט" (יחזקאל יא, טז) אומרים חז"ל (מגילה כט). אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. המהרש"א מסביר שכל בתי כנסיות ובתי מדרשות יש להם בחינה של בית המקדש, כלומר, שקדושת בית הכנסת נמשכת מקדושת בית המקדש, וכפי שהשכינה שרתה בבית המקדש, היא שורה גם בבית הכנסת ובית המדרש שהם כפי שאמרו חכמים גם קצת מעין בית המקדש. על כן יש הלכות בשולחן ערוך אורח חיים בסימן קנב (סעיף א בהג"ה) – ש'אסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות'. אומר הגר"א שהמקור לכך הוא מהספרי: מניין לנותץ אבן אחת מהיכל (של בית המקדש) שעובר בלא תעשה, תלמוד לומר "לא תַעֲשׂוּן בְּןֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יב, ד). כלומר, הגר"א מביא מקור לאיסור לסתור דבר מבית הכנסת מההיכל מבית המקדש. משמע מהגר"א שמהתורה אסור לסתור בית הכנסת, כי יש בו משהו מקדושת בית המקדש. גם ה'חתם

סופר' בתשובותיו כותב שהשובר ספסל בבית הכנסת עובר בלאו מהתורה של "לא תעשון כן לה' אֱלֹהֵיכֶם". כלומר, לא רק הבניין, אלא גם הספסלים, וכל מה ששייך לבית הכנסת יש בזה גדר של שייכות לריבונו של עולם, וממילא 'לא תעשון כן לה' אלוקיכם'. הרמב"ן במסכת מגילה אומר שקדושת בית הכנסת נחשבת כתשמישי מצווה שאחרי שמסיימים להשתמש בהם אין בהם קדושה, כמו ציצית ולולב שלאחר חג הסוכות שמסיימים להשתמש בהם אין בהם קדושה. בתפילין וספר תורה צריך לנהוג בקדושה כי הם תשמישי קדושה, ואולם לולב וציצית הם תשמישי מצווה. אז צריכים להבין מדוע ה'חתם סופר' אומר שיש בזה לאו. הר"ן אומר שבבית הכנסת יש קדושה מדרבנן, כיון שעיקרו מיועד לומר בו דבר של קדושה. אז אם כן, כיצד הנותץ דבר מבית הכנסת יש לזה גדר של "לא תעשו כן לה' אלוקיכם". יכול להיות שבשעה שזה משמש את קיום הקדושה, כשאנחנו יושבים על הספסלים בבית הכנסת ואומרים דברים בקדושה, אז כן יש בזה בחינה של מעין קדושת בית המקדש.

קדושת בית הכנסת נמשכת מקדושת בית המקדש

מהגמרא במסכת מגילה אפשר לראות שהיחס לבית הכנסת זו הכנה ליחס לבית המקדש - "דרש רבא: מאי דכתיב 'ה' מעון אֶתְּהּ הַיֵּית לָנוּ' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות" מניין שאין הכוונה לבית המקדש, שנאמר בהמשך הפסוק "בכל דור ודור". תמיד, גם בזמן שבית המקדש לא קיים, מעון היית לנו. זאת אומרת, שבית הכנסת הוא בחינה של מעון של ה'. ממשיכה הגמרא:

ואמר אבוי מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנישתא (תמיד הייתי רגיל ללמוד בבית ולהתפלל בבית הכנסת), כיון דשמעית להא שאמר דוד 'ה' אהבתי מעון ביתך" - הואי גריסנא בבי כנישתא (הלכתי גם ללמוד בבית הכנסת).

ספר ה'יראים (מצווה תט) אומר על מצוות מורא מקדש:

"ויראת מאלוקיך". ציוה להיכנס לאדם למקדש או לבית הכנסת או לבית המדרש וינהוג בהם מורא, שכתוב "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו" - לא ממקדשי אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש.

ספר היראים אומר שמורא מקדש כולל מורא בית הכנסת ובית המדרש. מורא מריבונו של עולם ששורה בבית המקדש, בבית הכנסת ובבית המדרש, ולכן אסור לנהוג בהם

קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה, ואין אוכלים ושותים בהם, ולא מתקשטים ולא מטיילים בהם ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים (שו"ע אר"ח סימן קנ"א סעיף א). באים לבית הכנסת כדי לעבוד את ה', לא להשתמש בו בשבילנו. "וחכמים ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם מדוחק ויש אומרים שבבית המדרש אפילו שלא מדוחק" (שם בשו"ע ובהגה). מצד אחד צריך להתייחס לבית המדרש כמקום קדוש, מעון ה', מעין בית המקדש עם כל דרך הארץ והנימוסים, מצד שני תלמידי חכמים צריכים להרגיש שזה גם הבית שלהם, אמנם לא בית ממש, אבל זה גם בית ה' וגם בית שלנו.

שינה בבית המדרש

בשולחן ערוך אורח חיים (סימן קנ"א סעיף ג) כתוב שמותר לבני הישיבה לישון בבית המדרש. כך היה הסדר. אפילו היו חלק מהתלמידים ישנים בצד אחד, בזמן שבצד השני היו לומדים. לעומת זה בשולחן ערוך יורה דעה (סימן רמו, טז) כתב: "אין ישנים בבית המדרש וכל המתנמנם בבית המדרש חכמתו נעשית קרעים קרעים". סתירה בשולחן ערוך. מותר לבני הישיבה לישון בבית המדרש או לא? שאלה זאת שואל ר' איצ'לה בלעזר, שהיה מגדולי בעלי המוסר, מתלמידיו של ר' ישראל מסלנט, והוא מתרץ שבשולחן ערוך אורח חיים שלחכמים ותלמידיהם מותר לישון בבית המדרש זה מצד ההלכה, ומה שכתוב ב"יורה דעה שאין ישנים בבית המדרש זה ממידת חסידות. זה מוכח מדברי ר' זירא (מגילה כח.) ששאלו אותו: מפני מה הארכת ימים? הזכיר בתוך הדברים שמנה ש'לא ישנתי מימיי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת ארעי' סימן שמצד הדין מותר לישון, וממידת חסידות הוא הידר שלא לישון. ר' איצ'לה מוכיח מההמשך: "אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה, ואפילו מי שנתעטש אין אומרים לו לרפואה בבית המדרש". פעם היה המנהג שמי שהיה מתעטש היו אומרים לו לרפואה, אולי מפני שהייתה איזו מסורת שלפעמים מתעטשים וזה מסוכן והנשמה יוצאת, אבל בבית המדרש אומר השולחן ערוך שאפילו את זה לא אומרים מפני ביטול בית המדרש. בעל 'הפרי יצחק', ר' איצ'לה בלעזר, מוכיח מכאן שזה לא מצד הדין בעצמו אלא מצד ההידור.

באמת הש"ך על פי הפרישה אומר על דברי השולחן ערוך שהיום לא כל כך מדקדקים שלא לדבר בבית המדרש, ולכן מותר להגיד לרפואה. ה"ז אומר להיפך, אם נתיר לומר רפואה, ילמדו מזה לדבר בבית המדרש, אז אדרבה אסור אפילו להגיד "לרפואה" כדי

שישמר היחס לבית המדרש כיוחס למקום של קדושה. מי שרוצה שהתורה שלו תהיה שלימה, אסור לא להתנמנם בבית המדרש, כי אז הוא נרדם ולומד נרדם ולומד, והתורה נעשית לו קרעים קרעים. לא משתמשים בבית המדרש לדברים שלא צורך קדושה. יורד גשם לא נכנסים לבית המדרש למחסה, או אם קר בחוץ לא נכנסים לבית המדרש כי חם שם. לבית המדרש נכנסים בשביל לעבוד את הקב"ה, לא בשבילנו. זה העיקרון. אנחנו באים לבית המדרש לכבד את המקום, את ריבונו של עולם ששורה במקום הזה, זה מעונו של הקב"ה.

כוח התפילה בזכות מסירות נפש

כשבית המדרש הוא גם בית הכנסת, יש לו מעלה כפולה. בית המדרש מבחינה מסוימת מעלתו עולה על בית הכנסת, ומצד אחר לבית הכנסת יש מעלה שאין לבית המדרש. בית כנסת זה מקום תפילה ובית מדרש זה מקום תורה. מצד אחד התורה למעלה מהתפילה. התורה היא חיי עולם התפילה היא חיי שעה. מצד שני אנחנו מתפללים ולא אומרים שבגלל שהתורה יותר חשובה אז רק נלמד תורה. זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד. זאת אומרת, שלתפילה יש עוד איזה צד של מעלה. הגמרא במסכת ברכות (לד): אומרת:

מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבי יוחנן בן זכאי. אמר לו ר' יוחנן בן זכאי: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה. הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים - ויחיה. אמר רבי יוחנן בן זכאי: אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו.

רבן יוחנן בן זכאי ידע את כל התורה כולה ממעשה בראשית ומעשה מרכבה ועד שיחת מלאכים והוויות דאביי ורבא (סוכה כח), והוא אומר אם אני הייתי מכניס ראשי בין ברכיי כל היום כולו, זה לא היה עוזר, ור' חנינא בן דוסא מתפלל וזה עזר. שאלה אשתו של רבן יוחנן בן זכאי אותו:

וכי חנינא גדול ממך? אמר לה: לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך, ואני דומה כשר לפני המלך.

רש"י מפרש - העבד הוא בן בית נכנס ויוצא שלא ברשות, והוא לא כמו שר לפני המלך שאינו רגיל לבוא לפניו בכל זמן. הגמרא במסכת תענית (כד.) מספרת:

רבי גזר תענית ולא ירד מטר. ירד לפניו רב אילפא ואמר: משיב הרוח - נשב הרוח, אמר: מוריד הגשם - ירד הגשם. שאל אותו רבי: מה מעשיך? אמר לו: אני גר ביישוב של עניים ואין להן יין לקידוש ולהבדלה ואני טורח ומביא להם כדי להוציא אותם ידי חובתם.

רב אילפא עשה כאן מעשה שבמובן מסוים למעלה מכוחו, לא היה לעניים אפשרות לעשות קידוש והבדלה, והוא התאמץ למעלה מכוחו במסירות נפש וטרח עבורם. ומי שיש לו מסירות נפש, יש לו כוח של תפילה. על רבי נאמר מימות משה רבינו ועד רבי לא היו תורה וגדולה במקום אחד, ורבי היה גם בעל מידות, עניו גדול - משמת רבי בטלה ענווה. ואף על פי כן דווקא התפילה של רב אילפא עזרה. יש לנו עוד דוגמא בגמרא שם, שרב גזר תענית ולא ירד מטר. ירד שליח ציבור ואמר: משיב הרוח - החלה הרוח מנשבת, אמר: מוריד הגשם - ירד הגשם. אמר לו רב: מה מעשיך? אמר לו: אני מלמד תינוקות, ויש תינוקות שקשה להם ללמוד, אני מפתה אותם, יש לי אקווריום עם דגים ואני אומר אם תשב קצת ותלמד איתי אני אתן לך דג. וכל זה הוא היה נותן משלו, לא מקופת הציבור. אותו מלמד משתדל ומתאמץ מאוד שהילדים ירצו ללמוד, ומי שיש לו איזה ילד שההורים שלו לא יכולים לשלם הוא מלמד אותו, לא מתחשב בזה שלא נותנים לו שכר על כך. שוב פעם אנו רואים דוגמא שאדם מתאמץ מאוד במצווה, ממש למעלה ממה שנתבע ממנו לכאורה באופן הרגיל, ובזכות כך כוח התפילה שלו גדול.

עוד מעשה:

מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה אבינו מלכנו למענך רחם עלינו וירדו גשמים. היו רבנן מרננים. יצאה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו.

רבי אליעזר היה רבו של רבי עקיבא, וריננו שנראה ממעשה זה שרבי עקיבא יותר גדול מרבי אליעזר. ויצאה בת קול שרבי עקיבא מעביר על מידותיו. גם במעביר על מידותיו יש התגברות. פוגעים באדם, מאוד לא נעים לו וקשה לו, והוא לא משיב, זה כוח של התגברות. אדם מתאמץ בעבודת ה' למעלה מכוחותיו, הוא מוסר את נפשו למעלה

מכוחו, אז גם הקב"ה, מידה כנגד מידה, נענה לתפילתו. בעצם אולי לא היה מגיע, אבל גם האדם הזה עשה מעל ומעבר, וכיוון שהוא רגיל להתאמץ יותר ממידותיו הוא נענה.

היחס בין מעלת התורה למעלת התפילה

אנחנו חוזרים לסיפור של רבי חנינא בן דוסא ורבי יוחנן בן זכאי. שרבן יוחנן בן זכאי אומר משל שאני כמו שר לפני המלך ור' חנינא בן דוסא הוא כמו עבד של המלך. שר לא תמיד יכול להיכנס אל המלך. יש ישיבות ממשלה ואז באים ומתכנסים, יושבים ועוסקים בענייני ציבור, בכלל ישראל. לשרים יש הרבה יותר כוח מהמשרתים של המלך. המשרתים לא מעורבים בענייני הציבור ובהנהגת המדינה, אבל המשרתים נכנסים גם לחדרים הפנימיים של המלך, גם לחדר השינה. יש להם קשר פנימי כזה עם המלך, אז בקשות פרטיות הם יכולים לבקש. השרים מדברים על דברים כלליים לא על בקשות פרטיות. יש להם תפקיד גדול פי כמה וכמה מהמשרתים, אבל לגבי בקשות קטנות, דווקא המשרתים יכולים לבקש מהמלך, והמלך נענה להם.

כך התפילה זה חיי שעה, והתורה זה חיי עולם. אם יש מישהו חולה והוא במצב שצריך רפואה גדולה זה דבר פרטי זו לא בעיה כללית של כל הציבור, אז צריך טיפול ספציפי מיוחד, לא מספיק לתת לו אוכל טוב אלא צריך לתת לו את הרפואה המתאימה לחולי זה ואז הטיפול עוזר. התפילה היא מאוד מרוכזת, וכיוון שכך היא פועלת על הפרט הזה באופן יותר גדול מאשר לימוד תורה. אם עכשיו תלמד תורה כל העולם יתרומם, ולא דווקא הפרט הזה, אבל כעת צריך הרבה תיקון לחולה הזה, זו עושה התפילה. התורה היא פי כמה וכמה מעל התפילה, היא פועלת על כל העולם כולו, כשאדם לומד תורה העולם מתרומם, כלל ישראל מתרומם, זה משהו מאוד כללי, חזק מאוד יחסית, כמובן כשצריך להשפיע על הכלל כולו צריך הרבה תורה. כל תורה שאדם לומד פועל פעולה מאוד כללית על כל העולם כולו, לא רק על האדם בעצמו. לעומת זאת תפילה היא מכוונת לבקשה מסוימת, אתה מתפלל על דבר ספציפי, מכון את התפילה לדבר מאוד מוגדר, ויש לה כוח מיוחד לדברים מיוחדים. אז לפעמים יש מקום באמצע התורה, להתרכז בתפילה. מספרים שאשתו של הנצי"ב מוולוז'ין הייתה צריכה לעבור ניתוח, והתלמידים אמרו אולי נתפלל לרפואתה במקום ללמוד. הנצי"ב אמר: לא. תורה יותר חשובה. אבל כמה רגעים לפני הניתוח, הוא הסכים שיתפללו.

הזכרתי את כל הדברים הללו, כדי לומר שמקום שהוא גם מקום תפילה וגם מקום תורה זה משהו מאוד מיוחד. בית מדרש שהוא גם מקום תורה וגם מקום תפילה זה "ה' מעון אתה היית לנו". אנחנו מצפים מאוד לבית המקדש, מתפללים, מבקשים, מתחננים. אנחנו צריכים שבבית המדרש נתנהג בהתנהגות ראויה, התנהגות של קדושה ושל הכרת המקום הקדוש שאנחנו נכנסים אליו. זה עוזר לעניין הכללי של ההתקרבות למקום הגדול הקדוש בית המקדש.

מבט של גדלות על הטוב האלוקי שמופיע בדורנו

אלפים שנה היינו בגלות ואנחנו זוכים עכשיו לחזור לארץ ישראל, נמצאים בירושלים, ושולטים גם בהר הבית מבחינה עקרונית. כמובן צריך שהשלטון יהיה יותר מושלם, אבל התקדמנו התקדמות עצומה. אנחנו לא יודעים כמה זמן יקח, אבל באופן יחסי לכל הדורות כולם, אנחנו מאוד מאוד קרובים לבניין בית המקדש, והתפילות שלנו היום הן מתוך תחושה שהנה אנחנו הולכים ומתקרבים והתהליך הזה הולך ומתרחש כל יום לנגד עינינו.

כשאנחנו קוראים היום את הפרשיות הללו, אנחנו מרגישים אחרת. זה סוג אחר של קריאת התורה. נמצאים בארץ ישראל על יד ירושלים, מבקרים מפעם לפעם בירושלים, רואים את הר הבית. זה משהו אחר. זה סוג של תפילה אחרת. אנחנו זוכים בדור הזה למה שלא זכו דורות על גבי דורות. אנחנו צריכים להיות מודעים למציאות המיוחדת שאנחנו זכינו לה. עדיין לא הכול בנוי, אבל התקדמנו כל כך הרבה צעדים יותר ממה שדורות על גבי דורות השיגו. צריכים להיות מודעים לזה, ולהודות לריבונו של עולם על הטוב הזה, שזכינו לחיות בדור של תחייה, של בנין הארץ, של בניין ירושלים, של התכנסות לארץ ישראל. יש מורכבויות, יש עיכובים, אבל צריך לראות את הגודל ואת הטוב. אסור שהדברים הקטנטנים העוצרים ומעכבים אותנו, המפלגים אותנו, יגרמו שלא נראה את הגודל ואת האור של התקופה שלנו. חייבים לחיות באווירה הזו שאנחנו נמצאים בתקופה מאוד גדולה ולא להתבונן דווקא על כל מיני העיכובים. גם בענייני ארץ ישראל, גם בענייני שמירת תורה ומצוות, גם בענייני אחדות, העיכובים שכאלו עוצרים את המהלך, לא צריכים להפריע לנו לראות את האור הגדל והולך. אם נסתכל בהסתכלות הזאת, אז כל עבודת ה' שלנו תהיה יותר גדולה. אם אנחנו נופלים לקטנות, ושוקעים בכל מיני הסתכלויות, מה קשה, מה חסר, מה לא טוב, אז כל עבודת ה' שלנו

קטנה, ואנחנו צריכים לעבוד את ה' בגדלות, לראות את הגודל הטוב האלוקי שהקב"ה מופיע עלינו.

אנחנו נמצאים בחודש אדר, מה המיוחד בחודש אדר שנאמר עליו שמרבים בשמחה? אומר רש"י: שנעשו בו ניסים - פורים פסח. לא רק פורים, אלא משנכנס אדר מרבים בשמחה וממשיכים בשמחה גם בניסן. הסתכלות גדולה. נעשו ניסים לישראל ומרבים בשמחה, אנחנו מתעוררים שוב לראות את מה שהקב"ה עשה לנו בימים ההם בחודש הזה, וזה מחבר אותנו לאמונה גדולה, ואז מתוך כך מרבים בשמחה. פוגשים את ריבוננו של עולם שהתגלה בניסים ונפלאות, זה מעורר את האמונה, והאמונה מתגדלת, וכשיש אמונה יש שמחה. בתקופה הזאת צריכים לראות את הגודל של יד ה' הגדולה הטובה עלינו ולראות את הטוב האלוקי שהקב"ה עושה אותנו, את ריבוי התורה, את ריבוי קיבוץ הגלויות, את יישוב הארץ, לראות את הגודל של הטוב הזה ולעבוד את ה' בגדלות.

השיחה נמסרה בשנת התשפ"ב

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

